

Nr 90.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlskrona; given Stockholms slott den 4 februari 1938.

Kungl. Maj:t vill, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 4 februari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg anmäler fråga rörande omorganisation av gymnasiet vid vissa högre allmänna läroverk och anför härom följande:

I skrivelse den 25 oktober 1937 har *skolöverstyrelsen* i anledning av från vederbörande läroverk till överstyrelsen inkomna framställningar hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för successivt genomförande från och med läsåret 1938—1939 av en omorganisation av de högre allmänna läroverken i Karlstad, å Kungsholmen i Stockholm samt i Karlskrona. Överstyrelsens förslag innebär beträffande läroverket

i Karlstad: upprättande av en fyraårig realgymnasielinje vid sidan av den nuvarande treåriga;

å Kungsholmen i Stockholm: ombildning av den nuvarande treåriga latingymnasielinjen till fyraårig och upprättande av en fyraårig realgymnasielinje vid sidan av den nuvarande treåriga; samt

i Karlskrona: upprättande av en treårig realgymnasielinje vid sidan av den nuvarande fyraåriga.

Som villkor för omorganisationen skulle gälla, att vederbörande städer åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler för de sålunda omorganiserade läroverken jämte bostad åt rektor eller motsvarande konstant ersättning.

Ett genomförande av förslagen skulle enligt överstyrelsens mening icke behöva föranleda någon ökning i det av överstyrelsen i anslagsäskandena för budgetåret 1938/39 beräknade anslagsbehovet för icke-ordinarie lärare.

Överstyrelsen har erinrat, att överstyrelsen tidigare i samband med liknande framställningar framhållit, att frågan om en omorganisation av gymnasier vid vissa läroverk icke syntes böra lösas isolerad utan i samband med en omprövning av den nuvarande gymnasieorganisationens lämplighet i dess helhet. En sådan omprövning skulle för närvarande otvivelaktigt vara av värde, och därest en utredning av detta slag nu skulle sättas i gång, såsom nyligen skett i fråga om organisationen av de högre allmänna läroverken för flickor, syntes det vara lämpligast, att förevarande framställningar bleve föremål för omprövning i samma sammanhang. Emellertid hade överstyrelsen ansett sig böra för sin del redan nu taga ställning till de ifrågakommande ansökningarna, då läget vid de berörda läroverken syntes ganska lätt att bedöma.

1. Högre allmänna läroverket i Karlstad.

Nuvarande organisation. Realskolan, som är avsedd endast för manliga lärjungar, omfattar en fyraklassig och en femklassig avdelning, den senare med två serier parallellavdelningar. Realskolans avslutningsklass omfattar sammanlagt två avdelningar. Gymnasiet, som från och med läsåret 1931—1932 successivt ombildats till samgymnasium, omfattar en fyraårig och en treårig latinlinje samt en treårig reallinje, vilken senare har dubbla avdelningar i samtliga ringar.

Föreliggande framställningar. En framställning om utökning av gymnasiet med en fyraårig reallinje gjordes av *läroverkets rektor* redan år 1932 men föranledde icke något förslag från skolöverstyrelsens sida. Framställningen har nu upprepats.

Skolöverstyrelsen, som tillstyrkt densamma, har anfört:

I de specialplaner, som utfärdats i anslutning till 1927 års riksdags beslut angående organisationen av det högre skolväsendet i riket, hade upptagits endast *en* serie avdelningar av realgymnasiet vid förevarande läroverk. Detta hade också till en början visat sig tillfyllest, men tillströmningen till gymnasiet och särskilt realgymnasiet hade under de senaste åren starkt ökat. Upprättandet av ett högre allmänt läroverk i Kristinehamn från och

med läsåret 1931—1932 hade i detta avseende icke medfört någon ändring. Höstterminen 1932 hade sålunda en uppdelning av första realringen måst vidtagas, och från och med höstterminen 1934 hade denna ring regelbundet måst dubbleras. Såväl läsåret 1936—1937 som 1937—1938 vore båda avdelningarna fullsatta. År 1936 hade till och med några lärjungar måst avvisas. Från och med läsåret 1936—1937 vore hela realgymnasiet dubblerat. Antalet lärjungar å realgymnasiet hade under höstterminerna 1931—1937 varit följande:

År	R I ³	R II ³	R III ³	Summa
1931	30 ¹⁾	19	25	74
1932	42	28	17	87
1933	30	33	25	88
1934	45	31	32	108
1935	50	44	25	119
1936	60 ²⁾	41	39	140
1937	60	47	38	145

Med hänsyn till den starka tillströmningen av lärjungar till realskolan liksom till den omständigheten, att gymnasiet utom från läroverkets realskola numera mottog lärjungar från Karlstads högre elementarläroverk för flickor med dess realskola samt från ett stort antal realskolor och kommunala mellanskolor (Skoghall, Säffle, Munkfors, Sunne, Torsby, Filipstad och Åmål), kunde någon minskning i tillströmningen till gymnasiet icke beräknas, i varje fall icke någon sådan minskning, att *en* serie avdelningar åter skulle bli tillräcklig. Det hade visserligen kunnat förmodas, att uppriktandet av ett kommunalt treårigt realgymnasium i Arvika från och med läsåret 1936—1937 skulle medfört någon minskning i tillströmningen till realgymnasiet i Karlstad, men varken år 1936 eller år 1937 hade så blivit fallet.

Överstyrelsen funne det följaktligen ådagalagt, att vid förevarande läroverk erfordrades dubbla avdelningar av realgymnasiet och att ett konstant behov härav måste beräknas i fortsättningen. En jämförelse med latinlinjen utvisade, att tillströmningen till densamma för närvarande snarast vore mindre än tillströmningen till reallinjen. Följande siffror angåve anslutningen till latingymnasiet under höstterminerna 1936 och 1937:

År	LI ⁴	LII ⁴	LIII ⁴	LIV ⁴	LI ³	LII ³	LIII ³	Summa
1936	22	25	18	19	22	22	15	143
1937	28	23	25	20	25	23	21	165

Det framginge sålunda, att behovet av dubblering för närvarande vore lika stort på reallinjen som på latinlinjen; båda linjerna syntes för beräknelig tid framåt vara i behov av sådan dubblering.

Under sådana förhållanden bleve alltså frågan för reallinjens vidkommande den, huruvida det vore lämpligare, att den ena serien realringar organiserades såsom fyraårig gymnasielinje eller att båda kvarstode såsom treåriga.

Till förmån för det förra alternativet åberopades i läroverkets framställning närmast pedagogiska skäl, och även överstyrelsen funne det påtagligt, att den fyraåriga linjen vore i pedagogiskt hänseende den fördelaktigare.

¹⁾ 5 avvisade.

²⁾ Några avvisade.

Frågan bleve alltså endast den, om det med hänsyn till lärjungerekryteringen å realgymnasiet vore lämpligt att organisera den ena serien avdelningar såsom fyraårig.

I föreliggande fall syntes det överstyrelsen alldeles klart, att så vore fallet. De närmast belägna realgymnasierna, i Kristinehamn och Vänersborg, vore båda treåriga, och detsamma vore förhållandet med det nyupprättade kommunala gymnasiet i Arvika. Redan med hänsyn härtill syntes det skäligt, att inom det ifrågavarande mellanvästsvenska området tillgång funnes till en fyraårig reallinje. Men detta syntes också skäligt med hänsyn därtill, att gymnasiet rekryterades av ett så stort antal lärjungar från läroverkets egen realskola, från elementarläroverket för flickor med dess realskola och från den i Karlstads omedelbara granskap belägna kommunala mellanskolan i Skoghall. Höstterminen 1936 hade av de 60 lärjungarna i ring R I³ 32 varit från Karlstad och dess allra närmaste omgivning och ytterligare 10 från Forshaga, Stora Kil och ett par andra socknar samt under läsåret bosatta i hemmet. 30 av lärjungarna i fråga hade avlagt realexamen vid högre allmänna läroverket i Karlstad, 9 hade efter realexamen eller från klass 7⁸ övergått från elementarläroverket för flickor i Karlstad, medan 4 kommit från Skoghall. För ungefär två tredjedelar av lärjungarna i ring R I³ hade frågan om tre- eller fyraårig linje alltså ur bostads- och därmed också ur ekonomisk synpunkt varit utan all betydelse. Dessa siffror syntes i stort sett ge ett riktigt uttryck för det rådande läget, sett i större omfattning och på längre sikt. Om det vore uppenbart, att läroverket borde äga en treårig linje med hänsyn därtill, att lärjungar från ett avsevärt antal andra realskolor överginge till dess gymnasium, syntes det sålunda lika uppenbart, att en fyraårig linje vore motiverad av hänsyn till de ovannämnda lärjungekategorierna, vilka med en sådan studiegång kunde med en jämnare och i det hela minskad arbetsbelastning genomgå gymnasiet. Tillströmningen till latingymnasiets båda linjer gäve också en klar antydan om att efterfrågan vore minst lika stor på platser i det fyraåriga som i det treåriga gymnasiet.

Överstyrelsen funne sålunda starka skäl tala för att ifrågavarande realgymnasium omorganiserades på så sätt, att läroverket vid sidan av treårigt jämväl erhöle fyraårigt realgymnasium.

K o s t n a d s ö k n i n g. Den kostnadsökning, som kunde tänkas uppstå vid en dylik omorganisation, syntes, anför *skolöverstyrelsen*, uteslutande beröra tillkomsten av en första ring av fyraårigt realgymnasium. På det differentierade gymnasiet syntes nämligen möjligheterna till samläsning i vissa tillvalsämnen icke beröras av den ifrågasatta omorganisationen.

I vad mån upprättandet av en första ring av fyraårigt realgymnasium komme att innebära någon kostnadsökning eller icke, vore i föreliggande fall svårt att på förhand avgöra. Det berodde helt och hållet på, huruvida avlastningen av läroverkets realskola bleve så stor, att tillkomsten av en ring (med 28 timmars undervisning i teoretiska ämnen) motvägdes av bortfallet av en realskoleklass (med 31 veckotimmars undervisning). Mest sannolikt vore, att detta under vissa år bleve fallet, under andra år icke. Upprättandet av någon ny ordinarie ämneslärartjänst syntes omändringen under sådana förhållanden icke motivera. De år, som ett bortfall av en realskoleklass icke ägde rum, inträdde emellertid en kostnadsökning i huvudsak motsvarande avlöningen till en extralärare och cirka 5 timlärartimmar. Frågan om lektorstjänsternas antal syntes icke påverkas av den ifrågasatta ombildningen. Mot denna funnes sålunda icke heller ur kostnads-

synpunkt anledning att göra några invändningar, varför överstyrelsen tillstyrkte, att en sådan komme till stånd från och med läsåret 1938—1939.

För budgetåret 1938/39 syntes det mest sannolikt, att samtidigt med tillkomsten av den nya gymnasieavdelningen en klassavdelning i realskolan bortföle, varför överstyrelsen för sagda budgetår icke räknade med behov av någon ny extralärare med anledning av ombildningen.

2. Högre allmänna läroverket å Kungsholmen i Stockholm.

Nuvarande organisation. Realskolan, som är avsedd endast för manliga lärjungar, omfattar en femklassig linje, uppdelad å tre serier parallellavdelningar. Gymnasiet, som är avsett för såväl manliga som kvinnliga lärjungar, omfattar en treårig latinlinje och en likaledes treårig reallinje, vilken senare numera i sin helhet är dubblerad.

Föreliggande framställningar. Den av *skolöverstyrelsen* föreslagna omorganisationen innebär, som nämnts, att latinlinjen och den ena reallinjen skulle ombildas till fyraåriga.

Antalet lärjungar i de olika avdelningarna av gymnasiet hade, erinrar överstyrelsen under läsåren 1936—1938 utgjort följande:

Ringar	1936—1937	1937—1938
<i>Latinlinjen</i> I.	17	29
II.	21	19
III.	29	23
Summa	67	71
<i>Reallinjen</i> I.	55	60
II.	60	58
III.	46	41
Summa	161	159

Det framginge av dessa uppgifter, att *reallinjen* omfattade mer än dubbla antalet lärjungar å latinlinjen. De fullsatta avdelningarna i de lägsta rearingarna samt omfattningen av realskolan med minst tre avdelningar av varje klass (även avgångsklassen) gjorde sannolikt, att den starka tillströmningen till läroverkets realgymnasium icke vore av tillfällig natur utan att man kunde räkna med ett konstant behov av dubbla avdelningar å denna linje. De senare årens livliga byggnadsverksamhet inom just det område, där Kungsholmens läroverk vore det närmast liggande allmänna läroverket, samt utvidgningen av detta område över bland annat Fredhälls- och Kristinebergsområdena, i förening med läroverkets lättillgänglighet för vissa delar av Södermalm, gäve också vid handen, att läroverket i sin helhet kunde även i fortsättningen påräkna en stark tillströmning av lärjungar, trots att en mycket betydelsefull avlastning i detta hänseende ägt rum under de senaste åren i samband med upprättandet av högre allmänna läroverket i Bromma.

Liksom beträffande Karlstadsläroverket hade man här tidigare räknat med behov av endast en serie avdelningar å reallinjen. Då nu en konstant

ökning i tillströmningen inträtt, aktualiserades även beträffande förevarande läroverk frågan, om icke den ena serien lämpligen borde anordnas med fyraårig studiegång. Att så borde ske, vore om möjligt ännu mera uppenbart i detta fall, där det endast vore ett jämförelsevis obetydligt mindretal lärjungar, som överginge till gymnasiet från längre bort belägna skolor. Av de 55 lärjungarna i första realringen vid Kungsholmens läroverk läsåret 1936—1937 hade sålunda 39 kommit från läroverkets egen realskola. De övriga syntes hava övergått från andra skolor, sannolikt i Stockholm, eftersom de där haft sin hemort; endast två hade varit inackorderade. För den alldeles övervägande majoriteten av dessa lärjungar måste det sålunda te sig som ett önskemål och en fördel att hava tillgång till en fyraårig gymnasielinje. I detta sammanhang erinrades även därom att även lärjungarna i kommunala mellanskolor numera, jämlikt bestämmelserna i § 37 läroverksstadgan, kunde utan särskild prövning övergå från kommunala mellanskolans näst högsta klass till första ringen av fyraårigt gymnasium, och där sådan möjlighet förefunnes, torde flertalet lärjungar, som hade för avsikt att fortsätta studierna å gymnasiet, finna det förmånligt att begagna sig av densamma, därest ombytet av läroanstalt icke nödvändiggjorde inackordering å annan ort. Det borde sålunda icke välla några som helst olägenheter för lärjungarna vid Stockholms norra kommunala mellanskola, som vore belägen omedelbart intill Kungsholmens läroverk, att övergå till detta läroverk redan efter näst högsta klassen av realskolan, och för det relativa fåtal, som vid denna tidpunkt icke ännu definitivt bestämt sig i fråga om gymnasiestudier, skulle den treåriga linjen, som icke vore avsedd att försvinna, stå öppen följande år.

Att vid Stockholmsläroverken tillströmningen till den fyraåriga reallinjen vore större än till den treåriga framginge av en blick på förhållandena vid de läroverk, där båda linjerna funnes. Läsåret 1936—1937 hade lärjungeantalet å reallinjerna varit följande:

	Treåriga linjen	Fyraåriga linjen
Högre allmänna läroverket å Södermalm	66	204
Nya elementarskolan	71	74 ¹⁾
Högre realläroverket å Norrmalm	75	221

Högre allmänna läroverken å Östermalm och i Bromma hade endast fyraårigt och högre allmänna läroverket för flickor endast treårigt realgymnasium.

Under läsåret 1937—1938 vore antalet avdelningar inom de olika realringarna vid de högre allmänna läroverken i Stockholm detsamma som under läsåret 1936—1937 bortsett från att vid nya elementarskolan det fyraåriga gymnasiet vore färdigbildat och med det undantaget, att ytterligare en avdelning upprättats av första ringen av det fyraåriga gymnasiet vid högre realläroverket å Norrmalm. Trots att det fyraåriga realgymnasiet sålunda för året ökats med en avdelning, hade dock 38 till inträde å detsamma berättigade lärjungar eller mer än en hel klassavdelning måst avvisas, nämligen 5 vid högre realläroverket å Norrmalm, 17 vid högre allmänna läroverket å Södermalm och 16 vid högre allmänna läroverket i Bromma. Även till det treåriga gymnasiet hade år 1937 några avvisats, nämligen 8 lärjungar vid högre realläroverket å Norrmalm. Genom att till inträde å det fyraåriga gymnasiet berättigade lärjungar icke vunne inträde,

¹⁾ Endast tre ringar färdigbildade.

ökades givetvis ett följande år efterfrågan på platser i det treåriga, då sådana lärjungar i många fall i stället genomginge realskolans avgångsklass och sedan överginge till det treåriga gymnasiet efter avlagd realexamen.

Överstyrelsen funne det alltså ådagalagt, att en dubbel organisation av realgymnasiet vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen skulle betydligt bättre än den nuvarande motsvara behovet och tillmötesgå önskemål hos både målsmän, lärjungar och lärare, och överstyrelsen ville därför för sin del tillstyrka den framställning om realgymnasiets omorganisation, som framlagts av rektor och kollegiet vid sagda läroverk.

Beträffande *latinlinjens* vid förevarande läroverk ombildning från treårig till fyraårig har skolöverstyrelsen erinrat om att denna fråga redan en gång varit föremål för prövning, nämligen i samband med sakkunnigutredningen åren 1933 och 1934 angående en förbättrad ställning för ämnena latin och grekiska vid de allmänna läroverken (statens offentliga utredningar 1934: 41). De sakkunniga hade bland annat föreslagit ombildning av vissa treåriga latingymnasier till fyraåriga, däribland det nu förevarande, och överstyrelsen hade för sin del tillstyrkt förslaget, såvitt rörde Kungsholmens läroverk. I 1935 års åttonde huvudtitel (punkten 125, sid. 448 ff.) hade, erinrar överstyrelsen, denna fråga lämnats åt sidan, ehuru det skett under uttalande av sympatier för den föreslagna ombildningen.

De skäl, som föranlett överstyrelsen att då tillstyrka ifrågavarande latinlinjes ombildning till fyraårig hade, framhåller överstyrelsen, närmast varit de dåvarande rekryteringsförhållandena vid Kungsholmens läroverk och Stockholmsläroverken i allmänhet. Motsvarande förhållanden under höstterminen 1936 framginge av nedanstående sammanställning:

L ä r o v e r k	Antal lärjungar i latingymnasium		Därav intagna i gymn. från andra skolor		Inackorderade	
	gossar	flickor	gossar	flickor	gossar	flickor
Kungsholmen:						
3-årigt	44	23	11	23	—	6
Norra latinläroverket:						
3-årigt	56	—	49	—	12	—
4-årigt	313	—	125	—	2	—
Högre elementarläroverket å Södermalm:						
3-årigt	39	—	22	—	1	—
4-årigt	106	—	49	—	2	—
Flickläroverket:						
3-årigt	—	57	—	54	—	13
4-årigt	—	191	—	119	—	6

Läroverken i Bromma och å Östermalm samt nya elementarskolan hade endast fyraåriga latingymnasier. Vad särskilt beträffade läroverket i Bromma, hade före höstterminen 1937 samtliga lärjungar i gymnasiet intagits från andra skolor, detta i anslutning till grunderna för gymnasiets upprättande.

I gymnasiet vid Kungholmens läroverk hade sålunda endast 11 av de 44 manliga lärjungarna d. v. s. 25 procent intagits från andra skolor, och ingen av dessa vore inackorderad. För det treåriga gymnasiet vid Norra latinläroverket, högre allmänna läroverket å Södermalm och flickläroverket, vid vilka även funnes fyraårigt gymnasium, vore motsvarande siffror 49 av 56 eller 87,5 procent, 22 av 39 eller 56 procent och 54 av 57 eller 95 procent. Antalet av egna lärjungar, som överginge till dessa skolors treåriga linjer, vore alltså jämförelsevis litet, uppgående till respektive 12,5 procent, 44 procent och 5 procent. Det visade sig sålunda med full tydlighet, att läroverkens egna lärjungar företrädesvis överginge till fyraårigt gymnasium, när valet stode fritt. Med största sannolikhet skulle de manliga lärjungarna vid läroverket å Kungsholmen övergå till det fyraåriga gymnasiet, därest ett sådant funnes vid läroverket. Även de lärjungar, som vid övergång till gymnasiet måste byta läroverk, visade sig i fråga om Stockholm företrädesvis välja det fyraåriga gymnasiet. Sammanlagt hade sålunda höstterminen 1936 vid de ovannämnda treåriga gymnasielinjerna varit intagna 82 lärjungar, vilka vunnit inträde i vederbörande gymnasium från annan skola, medan till de nämnda fyraåriga linjerna under samma förhållanden övergått 174 eller något mer än dubbla antalet, varvid ändock de läroverk, som endast hade fyraåriga gymnasielinjer, icke medräknats. Det antal gossar, som tillhörde det treåriga latinalgymnasiet å Kungsholmen och som under alla förhållanden skulle hava valt den treåriga linjen, vore sålunda med all säkerhet icke större, än att de mycket väl skulle hava kunnat beredas plats i de jämförelsevis glest besatta avdelningarna av Norra latinläroverkets treåriga gymnasium (L III 16, L II 21 och L I 19 lärjungar).

Något annorlunda förhölle det sig visserligen med flickorna. Men då den treåriga linjen vid flickläroverket också vore så jämförelsevis glest besatt, att där under läsåret 1936—1937 hade kunnat mottagas ytterligare 11 lärjungar i ring I, 12 lärjungar i ring II och 10 lärjungar i ring III, medan antalet kvinnliga lärjungar i var och en av de nämnda ringarna vid läroverket å Kungsholmen utgjorde respektive 4, 9 och 10, av vilka med all sannolikhet flertalet skulle hava valt fyraårig linje, om sådan funnits — endast 6 hade varit inackorderade, och förhållandena vid flickläroverket kunde jämföras — syntes det även ur de kvinnliga lärjungarnas synpunkt saknas anledning att bibehålla det treåriga gymnasiet till förfång för det mera eftersökta och pedagogiskt fördelaktigare fyraåriga.

Förhållandena vid läroverken i Stockholm vore självfallet helt andra än vid flertalet läroverk å andra orter, där tillströmning till gymnasiet ofta förekomme från ganska avlägset belägna skolor. Till de högre allmänna läroverken i Stockholm bleve det mestadels endast fråga om övergång från realskolorna och kommunala mellanskolorna i Stockholm eller dess omedelbara närhet.

Ett förhållande, som i detta sammanhang syntes böra uppmärksammas, vore även, att, enligt vad överstyrelsen hade sig bekant och såsom även framhölles i läroverkets skrivelse, lärjungar vid Kungsholmsläroverkets realskola i stor utsträckning sökte sig över till fyraåriga gymnasier vid andra högre allmänna läroverk, då de föredroge den fyraåriga studiegången. Sålunda hade 23 av lärjungarna i klass 4⁵ vid Kungsholmens läroverk vårterminen 1937 anmält sig önska övergå till fyraårig latinlinje och 36 till fyraårig reallinje. På detta sätt förlorade läroverket varje år ett stort antal av sina för studier mest begåvade lärjungar; med hänsyn till trängseln på det fyraåriga gymnasiet lyckades det i allmänhet endast för de bäst kvali-

ficerade att vinna sådan övergång. En omorganisation, som tillgodosåge lärjungarnas och målsmännens påtagliga önskemål i detta avseende, skulle sålunda även så till vida vara fördelaktig ur läroverkets synpunkt, att den skulle gynnsamt påverka lärjungeurvalet vid läroverkets gymnasium. Överstyrelsen tillstyrkte förty även den från läroverkets sida föreslagna ombildningen av den treåriga latinlinjen till fyraårig från och med läsåret 1938—1939.

K o s t n a d s ö k n i n g. Ombildningen av gymnasiet vid Kungsholmens läroverk skulle medföra en utvidgning redan från början av antalet gymnasieavdelningar från nuvarande 9 till 11. Å andra sidan kunde beräknas en minskning av läroverkets realskola på grund av gymnasiets ombildning. Antalet avdelningar i realskolans avgångsklass hade höstterminen 1936 varit tre med sammanlagt 81 lärjungar och vore innevarande läsår likaledes tre med sammanlagt 63 lärjungar. Man syntes med all sannolikhet kunna räkna med att efter upprättande av fyraårigt gymnasium det icke komme att finnas behov av mer än en avdelning av realskolans avslutningsklass. Visserligen vore det rätt stor sannolikhet, att antalet avdelningar i avslutningsklassen oberoende av ombildningen komme att i fortsättningen sjunka från tre till två, då realskolans klasser för närvarande omfattade genomgående tre avdelningar, medan klass 4⁵ föregående år omfattat fyra avdelningar, men under alla förhållanden kunde man räkna med att ombildningen medförde minskning av realskolans klasser med åtminstone en. Sålunda kunde ombildningen *möjligen* och under vissa år medföra en ökning av totala antalet avdelningar i hela skolan med en, i kostnadsavseende i det hela motsvarande lönen till en icke-ordinarie lärare samt cirka 5 timlärartimmar. För nästkommande budgetår syntes man icke behöva räkna med någon sådan ökning.

3. Högre allmänna läroverket i Karlskrona.

N u v a r a n d e o r g a n i s a t i o n. Realskolan, öppen även för kvinnliga lärjungar, omfattar en fyraklassig och en femklassig avdelning, den senare med parallellavdelningar, varjämte en handelslinje, omfattande realskolans två högsta klasser, är under successivt anordnade från och med innevarande läsår. Gymnasiet, likaledes tillgängligt även för kvinnliga lärjungar, omfattar en fyraårig och en treårig latinlinje samt en fyraårig reallinje.

F ö r e l i g g a n d e f r a m s t ä l l n i n g a r. *Skolöverstyrelsens* förslag innebär, som nämnts, att gymnasiet skulle utökas med en treårig reallinje.

Höstterminen 1937 hade, erinrar överstyrelsen, lärjungefördelningen vid läroverket varit följande:

Realskolan:

	F e m å r i g a					F y r a å r i g a			
	1	2	3	4	5	1	2	3	4
a	33	34	37	28	32	31	37	25	30
b	34	34	38	34	—	—	—	—	—
c	34	33	38	29	—	—	—	—	—
Summa	101	101	113	91	32	31	37	25	30

Gymnasiet:

	Fyraåriga linjerna		Treåriga linjen
	L	R	L
I.....	25	30	17
II.....	28	26	13
III.....	25	29	9
IV.....	20	27	—
Summa	98	112	39

Tillströmningen till de särskilda gymnasielinjerna under läsåren 1933—1937 belyses av nedanstående av skolöverstyrelsen uppgjorda sammanställningar:

R e a l l i n j e n					Summa
Läsår	I	II	III	IV	
1933—1934	30	25	24	18	97
1934—1935	30	22	26	21	99
1935—1936	30	26	21	24	101
1936—1937	30	28	34	16	108

L a t i n l i n j e r n a									
F y r a å r i g a						T r e å r i g a			
Läsår	I	II	III	IV	Summa	I	II	III	Summa
1933—1934	29	27	18	20	94	11	12	4	27
1934—1935	28	29	25	17	99	11	11	12	34
1935—1936	30	25	29	24	108	14	16	11	41
1936—1937	30	27	23	24	104	17	11	15	43

Höstterminen 1936 hade, framhåller överstyrelsen, 6 till intagning i R I⁴ berättigade elever avvisats och höstterminen 1937 icke mindre än 18. Det vore i detta sammanhang betecknande, att sistnämnda termin icke mindre än 14 av de 30 eleverna i R I⁴ såtillvida måste anses överkvalificerade, som de hade avlagt godkänd realexamen. En snar ändring av dessa anmärkningsvärda förhållanden syntes vara av behovet påkallad. Frågan vore sedan, i vilken riktning en dylik ändring borde gå. Såsom läroverkets rektor framhållit, syntes starka skäl tala för att å ena sidan en dubbling av ringarna å den nuvarande fyraåriga reallinjen icke vore lämplig, men att å andra sidan ett upprättande av en ny, treårig reallinje vid sidan av den redan befintliga fyraåriga skulle bliva ekonomiskt fördelaktigare och, framför allt från elevernas synpunkt, mera tacknämlig.

Under senare år hade den uppfattningen alltmera gjort sig gällande, att i pedagogiskt hänseende det treåriga gymnasiet överhuvud måste anses som

en föga lämplig skolform; härvidlag hade den starkaste kritiken riktats mot den treåriga *latinlinjen*, som ansetts alltför betungande till och med för begåvade lärjungar. Även om också den treåriga *reallinjen* i pedagogiskt avseende måste anses mindre lyckad än den fyraåriga, erbjöde den emellertid i andra hänseenden vissa påtagliga fördelar framför allt av social art. Då det treåriga gymnasiet upprättats, hade som bekant den bärande tanken varit den, att denna gymnasieform skulle underlätta övergången till gymnasiet för de elever, vilka avlagt realexamen, och därmed också — och framför allt — göra det lättare för elever från mindre orters samrealskolor och kommunala mellanskolor att efter avlagd realexamen vinna inträde å gymnasium vid högre allmänt läroverk i närmaste större samhälle. Det låge i sakens natur, att denna förmån vore mera påtaglig för sådana elever, vilkas hemort saknade högre allmänt läroverk, än för dem, som i hemorten kunde avlägga både real- och studentexamen vid statlig läroanstalt.

En treårig reallinje vid högre allmänna läroverket i Karlskrona skulle bland annat bli till nytta för elever från Ronneby samrealskola; härvidlag ville överstyrelsen hänvisa till att rektor vid nämnda skola instämt i rektors vid Karlskronaläroverket framställning och motiverat sitt instämmande med att bland annat framhålla, att ett allt större antal elever efter att hava avlagt realexamen i Ronneby sökte inträde vid realgymnasiet i Karlskrona, och att dessa Ronnebybor icke ville eller kunde besöka annat läroverk med treårigt gymnasium främst av det skälet, att de hade den stora fördelen att kunna bo i sina hem, om de ginge i Karlskrona läroverk. De läroanstalter, som därefter i detta sammanhang syntes komma i fråga, vore de båda kommunala mellanskolorna i Emmaboda och Torsås. Båda dessa orter låge emellertid lika nära Kalmar som de låge nära Karlskrona. Då det i Kalmar funnes treårig reallinje, syntes eleverna från nyssnämnda båda kommunala mellanskolor i första hand söka sig till Kalmar. För Emmabodas vidkommande funnes ytterligare en möjlighet: i Växjö, som icke låge längre bort från Emmaboda än Karlskrona, funnes också treårig reallinje.

Ytterligare en reallinje i Karlskrona skulle emellertid i stor utsträckning också gagna dem av läroverkets egna elever, vilka önskade fortsätta på realgymnasiet men icke kunde beredas plats på den fyraåriga linjen. För närvarande måste nämligen ett stort antal av dem, vilka av utrymmesskäl avvisats från R I⁴, hänvisas till 5⁵ eller 4⁴ och sålunda avlägga realexamen. Eftersom emellertid möjligheten att efter avlagd realexamen vinna inträde i R II⁴ också på grund av utrymmesskäl vore mycket liten, måste flera av dessa elever med realexamen gå till R I⁴, varigenom deras studietid förlängdes med ett år; samtidigt som de måste underkasta sig denna olägenhet, försvårade de möjligheten för sina yngre kamrater från 4⁵ och 3⁴ att vinna inträde i R I⁴. Om emellertid gymnasiet å reallinjen finge en ny serie avdelningar, vilken då lämpligen borde organiseras såsom treårig linje vid sidan av den fyraåriga, skulle visserligen fortfarande de elever från 4⁵ och 3⁴, som icke vinne inträde i R I⁴, bli tvungna att avlägga realexamen före inträde å gymnasiet, men de skulle sedan efter avlagd examen i långt större utsträckning än vad nu vore fallet få möjlighet att avlägga studentexamen på tre år. För övrigt skulle sannolikt en treårig reallinje föranleda en del elever att icke i första hand söka från 4⁵ och 3⁴ direkt till fyraåriga realgymnasiet utan hellre gå till realskolans avslutningsklass och där försöka avlägga realexamen för att sedan bättre kunna avgöra, huruvida de passade för gymnasiestudier över huvud.

Överstyrelsen ansåge sig därför kunna dela rektors uppfattning, att det i detta fall syntes vara lämpligare att inrätta en ny, treårig reallinje än att upprätta parallellavdelningar av den redan befintliga fyraåriga, i all synnerhet som den förra åtgärden — såsom också rektor framhållit — både för staten, staden och läroverket skulle bliva ekonomiskt fördelaktigare än den senare.

K o s t n a d s ö k n i n g. Med hänsyn till det ringa lärjungeantalet på den treåriga latinlinjen skulle en ny, treårig reallinje i stor utsträckning kunna samläsa med denna linje och — i fråga om franska i de två högsta ringarna — också med fyraåriga reallinjen.

Merantalet veckotimmar utöver det nuvarande timantalet beräknade överstyrelsen för läsåret 1938—1939 till 13, för läsåret 1939—1940 till 38 och från och med läsåret 1940—1941 till 57. Detta syntes innebära, att för läsåret 1938—1939 endast en timlärare bleve erforderlig, för läsåret 1939—1940 därjämte en icke-ordinarie lärare med full tjänstgöring och från och med läsåret 1940—1941 två icke-ordinarie och en timlärare. Detta senare måste dock betraktas såsom ett maximum, enär det knappast syntes sannolikt, att behovet av skilda avdelningar även i högsta ringen bleve permanent.

Även om en ny, treårig reallinje skulle aktualisera behovet av en ny ordinarie lektors- eller adjunktstjänst vid läroverket, skulle detta behov bliva lika aktuellt, därest den nuvarande fyraåriga reallinjens avdelningar dubblerades, vilket — såsom förut nämnts — måste ske, om icke en ny, treårig reallinje upprättades.

Då det således icke heller ur kostnadssynpunkt torde kunna göras några invändningar mot inrättandet av en treårig reallinje vid sidan av den redan befintliga fyraåriga, ansåge sig överstyrelsen beredd att tillstyrka en sådan åtgärd från och med läsåret 1938—1939.

Departementschefen.

Jag anser icke tillräckliga skäl föreligga att för närvarande föreslå Kungl. Maj:t den omprövning av den nuvarande gymnasieorganisationens lämplighet i dess helhet, som av överstyrelsen ifrågasatts. Denna organisation, som genomförts i överensstämmelse med 1927 års beslut, har enligt min mening ännu varit i full verksamhet allt för kort tid för att några mera bestämda och tillförlitliga omdömen skulle kunna fällas angående den sålunda åvägabragta reformen. Skulle i enstaka fall ändringar i berörda organisation ådagaläggas vara av behovet påkallade, bör hinder icke möta härför, under förutsättning att sådana ändringar icke innebära ett principiellt ställningstagande eller kunna medföra konsekvenser, som beröra väsentliga delar av organisationen i övrigt. Om jag med utgångspunkt från denna förutsättning granskar skolöverstyrelsens förslag, vill det synas, som om överstyrelsens framställning beträffande gymnasiet i Karlstad skulle kunna draga med sig vittgående följder, eftersom större delen av våra landsortsgymnasier äro anordnade på samma eller likartat sätt som det nuvarande Karlstadsgymnasiet. I varje fall föreligger ingen utredning, som visar, att förhållandena vid dessa andra gymnasier ej kunna åberopas till stöd för enahanda förändring, som den av överstyrelsen nu i fråga om Karlstadsgymnasiet föreslagna. Med hänsyn härtill finner jag mig icke kunna för-

orda sistberörda förslag. Vad angår gymnasiet vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen vill jag framhålla, att Stockholms stads myndigheter för närvarande hava under behandling ett omfattande förslag till förändring av den högre skolundervisningens organisation i huvudstaden, närmast avseende den kvinnliga ungdomens studiemöjligheter. I avbidan på utgången av denna fråga är jag icke benägen att nu förorda någon ombildning av läroverket å Kungsholmen, enär det icke är uteslutet, att spörsmålet om dess organisation kan röna inverkan av den förra frågan, och nämnda spörsmål i alla händelser synes mig böra prövas i samband med denna.

Vad åter beträffar gymnasiet vid läroverket i Karlskrona synes mig förslaget om inrättande därstädes av en treårig realgymnasielinje vid sidan av den fyraåriga i och för sig väl motiverat. Då det ej heller torde kunna medföra några mera långt gående konsekvenser med avseende å gymnasieorganisationen i övrigt och icke kan åsamka det allmänna nämnvärt ökade kostnader, anser jag mig böra tillstyrka förslaget. Framhållas bör, att ett genomförande av detta förslag under nästa budgetår icke lär påkalla någon ändring i de beräkningar rörande storleken under budgetåret 1938/39 av förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Avlöningar, som verkställts i den till 1938 års riksdag avlätna statsverkspropositionen, bilagan åttonde huvudtiteln. Den treåriga realgymnasielinjen bör upprättas successivt från och med budgetåret 1938/39 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer. Såsom villkor för omorganisationen bör föreskrivas, att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta, att vid högre allmänna läroverket i Karlskrona skall från och med budgetåret 1938/39 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt upprättas en treårig realgymnasielinje vid sidan av den nuvarande fyraåriga, under förutsättning, att Karlskrona stad, såvitt angår nämnda treåriga gymnasielinje, åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta Sandberg.